

INSTYTUT PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Białymstoku

**W hołdzie nauczycielom
z Suwalszczyzny
zamordowanym, więzionym,
wyrzucanym z pracy i szykanowanym
w latach 1944–1989**

W hołdzie nauczycielom z Suwalszczyzny zamordowanym, więzionym, wyrzucanym z pracy i szykanowanym w latach 1944-1989

W latach 1944-1989 całe społeczeństwo polskie poddane było przemocy komunistycznej. Represje i prześladowania objęły też Suwalszczyznę rozumianą dziś jako współczesne powiaty: augustowski, suwalski grodzki i ziemski oraz sejneński. Nie ominęły one nauczycieli, a w wielu wypadkach przemoc kierowana była przeciwko nim w sposób szczególny. Wynikało to z kilku przyczyn. Po pierwsze, wielu nauczycieli zaangażowanych było w konspirację niepodległościową, po drugie chciano odsunąć od wychowania młodzieży tych, którzy nie dawali gwarancji, że będą ją kształtować zgodnie z zasadami ideologii komunistycznej.

Pierwsza fala represji w latach 1944-1956 objęła nauczycieli wykształconych przed wojną. Co najmniej kilku z nich zostało zamordowanych podczas obławy augustowskiej w 1945 r. Wielu znalazło się w więzieniach, a jeszcze liczniejsi byli inwigilowani i szykanowani. Część z nich nigdy do zawodu nie wróciła, bo im to uniemożliwiono, przygotowując jednocześnie nowe kadry, które miały ich zastąpić. W kolejnych dziesięcioleciach władze rządziej sięgały po środki tak radykalne jak więzienie, zresztą zmieniała się też sytuacja w kraju. Nie oznacza to, że represji nie było. Największa fala związana była najprawdopodobniej z ustawą Sejmu PRL z 15 lipca 1961 r. „O rozwoju systemu oświaty i wychowania”, w wyniku której usunięto ze szkół religię i symbole religijne. Okres ten nie jest jednak jeszcze w odniesieniu do szkół na Suwalszczyźnie należycie przebadany. Nie zmienia to faktu, że w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych środowisko nauczycielskie poddawane było różnym formom represji. Troską władz było wychowanie materialistyczne, dlatego ostrze kierowano przeciwko nauczycielom uczestniczącym w praktykach religijnych, a także tym, którzy angażowali się w rodzące się wówczas ruchy opozycyjne. I znów skala nacisków nie jest jeszcze w pełni przebadana, choć nie brak na przykład protokołów z posiedzeń gremiów PZPR, w których zwracano uwagę na problem „gloryfikowania tradycji burżuazyjnej Polski” oraz „klerykalizację” w szkołach. Zalecano walkę z nauczycielami podejrzanymi o takie skłonności. Lata osiemdziesiąte przynoszą kolejną nadzieję wolności i następną falę represji. Wśród aresztowanych i internowanych po 13 grudnia 1981 r. nie brak nauczycieli z Suwalszczyzny. Jednak represje

miały zasięg o wiele szerszy. Większość przedstawicieli środowiska nauczycielskiego dwukrotnie, w latach 1982 i 1986 musiała stanąć przed komisjami weryfikacyjnymi mającymi sprawdzić ich lojalność wobec systemu komunistycznego i PRL. Wielu starszych nauczycieli wspomina inne, drobniejsze formy nacisku – jak na przykład dawanie do podpisu razem z umową o pracę deklaracji Związku Nauczycielstwa Polskiego czy deklaracji Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej. Wielu nauczycieli nakłanianych było do działalności w ramach ateistycznego Towarzystwa Krzewienia Kultury Świeckiej i innych organizacji o podobnej proveniencji. Trudno tu nie wspomnieć o przymusie uczestnictwa w pochodach pierwszomajowych, co traktowano jako deklarację lojalności wobec systemu. Wielu tych, którzy to pamiętają, i wobec których stosowano różne formy nacisku, wciąż jest aktywnych zawodowo. Jednak większość tych szczególnie dotkniętych komunistyczną przemocą już nie żyje – krótkie biogramy dwudziestu sześciu spośród nich znalazły się w tym wydawnictwie. Na pewno nie są to wszyscy, jednak stanowią grupę reprezentatywną – to wobec nich stosowano te najbardziej drastyczne formy represji. W biogramach skupiono się na karierze nauczycielskiej i represjach jakie dotknęły opisywane osoby. Inne wątki skrócono do minimum.

Wszystkich prześladowanych upamiętnia tablica na ścianie Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach odsłonięta staraniem Oddziału Instytutu Pamięi Narodowej w Białymstoku i pracowników Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach.

Znaczek pocztowy NSZZ „Solidarność” (zbiory W. Nieboraczka)

BIOGRAMY

PIOTR CHOROSZEWSKI (ur. 26 marca 1914 r. w Augustowie) syn Aleksandra i Joanny Kisielewskiej. W 1933 r., po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Augustowie pracował jako nauczyciel szkoły powszechnej w Augustowie. Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. Od 1941 r. należał do ZWZ-AK. Po powtórным wkroczeniu Sowieców ukrywał się na terenie Augustowa. Został zatrzymany przez Sowieców 27 lutego 1945 r. i wywieziony do Białegostoku i Warszawy. Decyzją delegata Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego został zwolniony z więzienia w Rawiczu 27 września 1945 r. Wyjechał do Warszawy. W 1960 r. mieszkał we wsi Miłki pow. giżycki.

IPN BU 0 1236/79
732/III

Załącznik Nr. 1.

PROTOKÓŁ REWIZJI OSOBISTEJ

przeprowadzonej dnia 27 II 1945 r. w Augustowie
u przytrzymanego Choroszewskiego Piotra Aleksandra gmina powiat
sporządzony przez Włodęgo Urzędu Bez. Pub. w pow. Augustowski Kolpinieży
w obecności świadków

Przy rewizji osobistej u przytrzymanego znaleziono 1. paszport niemiecki, 1 karta pracy
niemiecki

Podpis przytrzymanego
Piotr Choroszewski

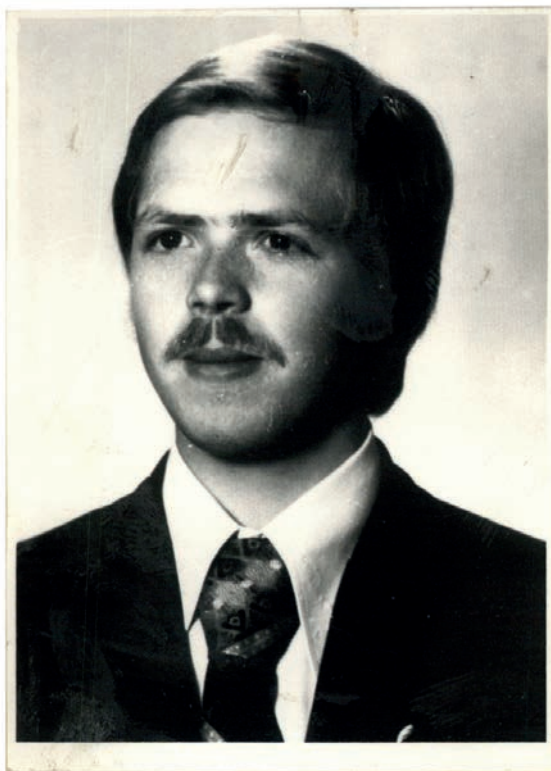
Podpis przeprowadzającego rewizję
[Podpis]

Podpisy świadków

11 z 39

Protokół rewizji osobistej Piotra Choroszewskiego (zbiory Archiwum IPN w Warszawie)

ZDZISŁAW ANDRZEJ DERWIŃSKI (ur. 2 września 1956 r. w Bogatyni) syn Wiesława i Melanii z domu Trzasko. Ukończył studia historyczne na Uniwersytecie Wrocławskim. 1 września 1979 r. podjął pracę nauczyciela i komendanta szczepla Hufca ZHP w Zbiorczej Szkole Gminnej w Gatnem gm. Nowinka. Działał w organizacjach społecznych, wzywał do ścisłego utrzymywania więzi między harcerstwem a Kościołem katolickim. Prowadził działalność opozycyjną. Rozmowę ostrzegawczą przeprowadził z nim najpierw suwalski kurator oświaty, a potem funkcjonariusze SB. Był inwigilowany, a jego inicjatywy społeczne były blokowane. Działania te doprowadziły do tego, że 1 stycznia 1981 r. Derwiński rozwiązał umowę o pracę i wyjechał z Suwalszczyzny. Wyemigrował do Australii w 1987 r.

Zdzisław Andrzej Derwiński (zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

JÓZEFA DYJAK (ur. ok. 1905 r.) nauczycielka ze wsi Krasnoborki gm. Sztabin pow. augustowski (pochodziła prawdopodobnie z Wileńszczyzny). Należała do AK. Została zatrzymana przez Sowietów w lipcu 1945 r. razem z narzeczonym Kazimierzem Kondrackim (w jego domu na strychu znajdowała się radiostacja). Zginęła w obławie augustowskiej.

ALFONS HAPONIK (ur. 12 maja 1912 r. lub 23 października 1909 r. lub 25 września 1909 r. we wsi Ulkowce gm. Balla Wielka pow. augustowski) syn Konstantego i Ewy z domu Szerel, żonaty z Eleonorą Cyronek, ukończył seminarium nauczycielskie. Do wybuchu wojny pracował jako nauczyciel w szkole w Zaśkiewiczach pow. mołodecki. Podczas pierwszej okupacji sowieckiej pracował w szkole w Radziwiłkach gm. Wołowicze pow. augustowski. Od 1942 r. był nauczycielem w Grodnie. W 1942 r. został zaprzysiężony w AK. Po zajęciu Grodna przez Sowietów przerzucił żołnierzy AK za linię Curzona. W 1946 r. wyjechał do Gorzowa Wielkopolskiego, gdzie się ożenił z Eleonorą Cyronek, a stamtąd przybył do Koszalina. W sierpniu 1947 r. został aresztowany przez funkcjonariuszy PUBP w Koszalinie. Zbiegł podczas konwojowania. Po ucieczce zmienił nazwisko i pracował w szkole w Starym Łomie i Złotoryi.

Alfons Haponik (zbiory Archiwum IPN we Wrocławiu)

TEODOZJA JAGŁOWSKA (ur. 29 maja 1903 r. w Filipowie) córka Antoniego i Wincentyny z Jutkiewiczów. Ukończyła siedem klas Gimnazjum Państwowego im. Marii Konopnickiej w Suwałkach (1923 r.) i Wyższy Kurs Nauczycielski w Warszawie (1949 r.). Pracowała w szkołach powszechnych w Cisówku (1923/1924), Filipowie (1924–1931), Lille we Francji (1931–1933), ponownie w Filipowie (1933–1935), Żłobinie (1935–1937) i w Krasnopolu (1937–1939). Część okupacji spędziła w Filipowie. Później pracowała w Urzędzie Stanu Cywilnego w Puńsku. Po zakończeniu wojny kontynuowała pracę pedagogiczną w Sejnach (1944/1945) i w Filipowie (1945–1950). Została aresztowana 21 października 1950 r. „za to, że w grudniu 1947 r. wystawiła sztukę sceniczną o treści antypaństwowej szkalującą dostojników ZSRR oraz występowała przeciwko organizacjom młodzieżowym”. 31 stycznia 1951 r. skazano ją na 2 lata więzienia, utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na 2 lata oraz przepadek całego mienia na rzecz Skarbu Państwa. Karę odbywała w Zakładzie Karnym Fordon w Bydgoszczy. Mury więzienia opuściła 11 kwietnia 1952 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok 7 kwietnia 1960 r. i uniewinnił T. Jagłowską. Do pracy nie wróciła.

Centralne Więzienie Karne Fordon, ul Rynek 8
(źródło: portal „Śladami Zbrodni”)

WITOLD JANKOWSKI (ur. 15 czerwca 1907 r. w Suwałkach) syn Antoniego i Zofii z domu Wysockiej, żonaty od 1938 r. z Rozalią Łozowską, ojciec dwóch córek. Ukończył Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Augustowie. Pracował jako nauczyciel w różnych placówkach (do lata 1939 r. w szkole w Biernatkach gm. Bargłów pow. augustowski). Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. Działał w ZWZ-AK od listopada 1941 r. Po zakończeniu wojny zaangażował się w odbudowę placówek oświatowych w powiecie augustowskim. Był inwigilowany przez UB i SB do końca lat pięćdziesiątych.

Nr akt Ds. *14 402/49*

69 388
250

Protokół przesłuchania świadka

Dn. *11. 10* 194 *9* r. w *Swarzęd*

1. 10 prokurator *1* rejonu Prokuratury Sądu Okręgowego w *Swarzęd*

z siedzibą w *Swarzęd*

w osobistej *1* prokuratora *Konarskiej*

z udziałem Protokółanta *1*)

przy udziale stron *1*)

na mocy art. 20 przep. wpraw. k.p.k. przesłuchał niżej wymienionego w charakterze świadka - ~~bez przysięgi~~ *1*). Po uprzedzeniu świadka o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznania oraz o znaczeniu przysięgi, ~~prokurator odebrał od~~ *1* niego przysięgę na zasadzie art. 254 § 1 pkt. ~~k.p.k. po czym~~ *1*) zeznał on co następuje:

Imię i nazwisko: *Witold Jankowski*

Wiek: *15. 6. 1907 r.*

Imiona rodziców: *Antoni i Jozia*

Miejsce zamieszkania: *Krugulów od Jędrzej 32*

Zajęcie: *remonty*

Karalność: *nie karany*

Stosunek do stron: *żona świadka jest siostrą podejrzanej* *1*)

Ja z Receptorem Kozubkim mieszkałem w jednym domu w Piekutówce, gm. Krugulów od roku 1942-1944 do Jozia Kozubki. Stwierdziłem z całą stanowczością, że w tym czasie ja nie zauważyłem, by Recepter Kozubki

1) Zbędne ustępy lub wyrazy druku przekreślić.
2) W tym miejscu wpisać należy odpowiedź, jakiej udzielił świadek po uprzedzeniu go o prawie odmowy zeznań (art. 104 k.p.k.).

Drak. Min. Sprawiedl. 129.000. 849

M. S. Nr 47 k.p.k. III 47

Protokół przesłuchania świadka przez prokuratora (art. 20) przep. wpraw. k.p.k.)

Pierwsza strona protokołu przesłuchania Witolda Jankowskiego (zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

BRONISŁAW JASIŃSKI (ur. 10 października 1914 r. w Bargłowie Dwornym pow. augustowski) syn Aleksandra i Bronisławy z domu Bieniewskiej. Ukończył Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Augustowie, żonaty z Janiną Komorowską, syn Ignacy. W latach 1937–1939 pracował jako nauczyciel w Szkole Rzemiosł Budowlanych w Wilnie. W 1939 r. został aresztowany przez Sowieców i uwięziony w obozie w Kałudze. Po zwolnieniu związał się z organizacją Polska Armia Wyzwoleńcza. Po 1941 r. należał do ZWZ-AK. Był Inspektorem Obwodu „C” AKO. 16 listopada 1945 r. urlopowany wyjechał z Suwalszczyzny. Do lipca 1946 r. był wychowawcą w internacie w Zakopanem. Do lipca 1947 r. był pracownikiem Państwowego Domu Dziecka w Tokarni k. Myślenic. Ujawnił się 24 marca 1947 r. w Myślenicach. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Białymstoku został skazany 10 września 1952 r. na 6 lat więzienia. Karę odbywał w więzieniach w Białymstoku, Potulicach i Kopalni Węgla Kamiennego „Dymitrow” w Bytomiu. W grudniu 1954 r. ze względu na zły stan zdrowia otrzymał przerwę w wykonywaniu kary. Najwyższy Sąd Wojskowy w Warszawie złagodził karę do 4 lat pozbawienia wolności, a tym samym uznał karę za odbytą.

Bronisław Jasiński (zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

JADWIGA KUBICKA z d. Kuczyńska (ur. 1913 r. w Gulbinie) córka Józefa i Aleksandry z domu Szmit, mąż Wacław Kubicki, oficer KOP (zginął w KL Auschwitz), córka Krystyna. Pracowała jako nauczycielka w Białorzeczce. Została aresztowana przez Sowietów 12 lipca 1945 r. Zginęła w obławie augustowskiej.

Pomnik Ofiar Obławy Augustowskiej w Suwałkach (fot. J. Schabieński)

CZESŁAW LISZEWSKI (ur. 31 stycznia 1910 r. w Przerośli pow. suwalski) syn Kazimierza i Wincenty Gągolewskiej, żonaty z Zofią Opalińską, ojciec trojga dzieci. Po ukończeniu Szkoły Powszechnej w Przerośli kontynuował naukę w Preparandzie Nauczycielskiej w Suwałkach, następnie w Seminarium Nauczycielskim w Suwałkach i Seminarium Nauczycielskim Męskim w Augustowie. W 1931 r. z bardzo dobrymi ocenami otrzymał tytuł nauczyciela szkół powszechnych. W 1932 r. rozpoczął pracę w szkole w Przerośli. W 1934 r. został kierownikiem pięcioklasowej Szkoły Powszechnej w Olszance gm. Przerośl. Od 1936 r. wraz z żoną pracował w Strzelcowiźnie, a potem w Osowie. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r., był ranny pod Kockiem. W 1945 r. wrócił z niewoli niemieckiej. Otrzymał posadę kierownika szkoły w Pawłówce. Został zatrzymany 12 kwietnia 1946 r. (Postanowienie o tymczasowym aresztowaniu wydano 2 maja 1946 r.). Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Białymstoku został skazany 20 lipca 1946 r. na 6 lat pozbawienia wolności. Karę odbywał w Białymstoku, Barczewie, Wronkach i Rawiczu. Zwolniony warunkowo w 1949 r. Po zwolnieniu pracował jako nauczyciel oraz w przedsiębiorstwach budowlanych.

WERONIKA MERECKA (ur. 16 lutego 1931 r. w Zaniewie gm. Suwałki) córka Albina i Aleksandry z domu Makarewicz. Od 1950 r. pracowała jako nauczycielka w Technikum Mechanicznym w Suwałkach. W 1952 r. została usunięta na krótko z pracy. W 1965 r. ukończyła filologię polską na Uniwersytecie Gdańskim. W 1980 r. była współzałożycielką Międzyzakładowej Komisji Założycielskiej NSZZ „Solidarność” w Suwałkach oraz członkiem Komitetu Założycielskiego „Solidarności” w Zespole Szkół Zawodowych Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w Suwałkach. Od 15 grudnia 1981 r. do 22 stycznia 1982 r. internowana, przebywała w ośrodkach odosobnienia, najpierw w Suwałkach, następnie w Białymstoku i w Gołdapi. Była inwigilowana przez SB. W jej domu wielokrotnie przeprowadzano rewizje. W 1986 r. została zmuszona do wcześniejszego przejścia na emeryturę. W 1989 r. powróciła do pracy zawodowej.

NAKAZ
zatrzymania i doprowadzenia

Zarządzam niezwłoczne zatrzymanie i doprowadzenie

ob. MERECKA WERONIKĘ

o/c Albina i Aleksandry z d. Makarewicz

ur. 16 lutego 19 31 r. w Zaniewie

zam. w Suwałkach ul. Brzostowskiego 6 m 4

do ośrodka odosobnienia w Suwałkach

Podstawa prawna: decyzja o internowaniu nr 44/81

z dnia _____ 198__ r.

 KOMENDANT WOJEWÓDZKI MO

[Signature]

Nakaz niniejszy wraz z decyzją nr _____
i pouczeniem przjąłem do wiadomości.

Adonowia podpruc
Lauzy
podpis osoby zatrzymanej

Suwałki, dnia 15.12 1981 r.

Nakaz zatrzymania Weroniki Mereckiej (zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

PIOTR ZYGMUNT MILANOWSKI (ur. 15 sierpnia 1915 r. w Biernatkach gm. Bargłów pow. augustowski) syn Andrzeja i Rozalii z domu Kwiatkowskiej. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Wilnie. Do lata 1939 r. pracował jako nauczyciel i kierownik Szkoły Powszechnej w Biernatkach. Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. Od 1941 r. działał w ZWZ-AK. Po wkroczeniu Sowieców należał do AKO. W listopadzie 1945 r. wyjechał do Węgorzewa, gdzie pracował jako nauczyciel. W styczniu 1946 r. zagrożony aresztowaniem wyjechał w Poznańskie, gdzie po zmianie nazwiska pracował jako nauczyciel. Był poszukiwany przez UB. 15 kwietnia 1947 r. ujawnił się w Lidzbarku Warmińskim. Pracował jako nauczyciel w szkole w Pałacowie gm. Lidzbark Warmiński. 23 stycznia 1949 r. na stacji kolejowej w Ełku natknął się przypadkowo na przebywającego w delegacji funkcjonariusza PUBP w Augustowie ppor. Kazimierza Felczaka, który rozpoznał go i zatrzymał. Pijany Felczak czterokrotnie strzelił do Milanowskiego, obrabował go i zostawił myśląc, że nie żyje. Mimo odniesionych ran Milanowski zdołał dotrzeć do szpitala i złożyć zeznanie przed wezwanymi przez lekarza milicjantami. Zmarł następnego dnia.

Grób weterana walk o wolność i niepodległość Polski,
Cmentarz Parafialny w Augustowie (fot. IPN)

FRANCISZEK NIEDŹWIEDZKI (ur. 13 września 1909 r. w Mielcuchach gm. Czajków pow. wieluński) syn Andrzeja i Antoniny, żonaty z Sabiną Szyszko, ojciec dwojga dzieci. W 1935 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Białymstoku i rozpoczął pracę w szkole w Zarudzinie, a następnie Lichaczach gm. Grodno. W 1939 r. uczestniczył w obronie Grodna. Podczas pierwszej okupacji sowieckiej pracował w szkole w Bargłowie. Należał do ZWZ-AK od 1941 r. Po powrotnym wkroczeniu Sowieców był nauczycielem, a następnie kierownikiem szkoły w Bargłowie. Od stycznia 1946 r. należał do Zrzeszenia WiN. Został aresztowany 25 kwietnia 1946 r. Na pokazowej rozprawie w białostockim kinie „Ton” skazano go na 8 lat więzienia z utratą praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na 3 lata. W więzieniu przebywał 4 lata. Karę odbywał we Wronkach i Rawiczu. Po zwolnieniu w maju 1950 r. mieszkał w Augustowie. Pozbawiony praw do nauczania, przez dłuższy czas nie mógł znaleźć pracy.

Grób weterana walk o wolność i niepodległość Polski,
Cmentarz Parafialny w Augustowie (fot. IPN)

Arkusz informacyjny

„d o s s i e r” na przestępców przeciw Państwu

„Dossier”
Nr 144/46

Mój. Alward Benjaminsztajn
Radł. w Białymstoku

(Nazwa jednostki zakładającej „dossier”)

Nr. skorowidzów

1	Nazwisko i imię <u>Niedźwiedzki Franciszek</u>	
2	Pseudonimy przezwiaka organizacyjnie <u>„Dawkaer”</u>	
3	Imiona rodziców i nazwisko panienske matki <u>Andrzej i Antonina Surerek</u>	
4	Data i miejsce urodzenia <u>13/IX 1909 r. Miłki-Suchy pow. Miłki</u>	
5	Przynależność państwowa <u>Polska</u>	
6	Narodowość faktyczna podaje <u>Polska</u>	wyznanie w/g metryki wyznanie faktyczne <u>rym. kat.</u>
7	Stan cywilny	Nazwisko, imię i adres narzeczonej 1) kawaler 2) <u>żonaty</u> 3) wdowiec 4) rozwiedzion (oddzielnie zżone) Stosunki miłosne żony <u>Suzanna Szurko Bawgłowa pow. Chełm.</u> żony cywilnej
8	Czy posiada rodzinę, dzieci	Imiona, wiek i bliższe dane <u>Andrzej 2 1/2 w. lat. Jurek 2 miesiące</u>
9	Czy krewni, rodzina pracuje w instytucjach państw. i fakiel.	<u>nie</u>
10	Stosunek do wojskowości	<u>w 84 p.p. w Gwałdnicy w 1936/7 r.</u>
11	Zawód i miejsce pracy	<u>nauczyciel Bawgłowa pow. Augustów</u>

Arkusz informacyjny o Franciszku Niedźwiedzkim (zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

BOLESŁAW NOWICKI (ur. 7 października 1915 r. w Mińsku) syn Piotra i Bronisławy z domu Dobrowolskiej, żonaty ze Stanisławą Nowakowską, ojciec trojga dzieci. Uczył się w Seminarium Nauczycielskim w Augustowie. Od 1937 r. był nauczycielem w Szkole Powszechnej w Starej Wsi pow. słonimski. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r. Po powrocie rozpoczął pracę jako nauczyciel we wsi Bohatery Leśne gm. Kurianka pow. augustowski. Po powtórny wejściu Sowieców otrzymał posadę nauczyciela i kierownika Szkoły Powszechnej we wsi Pruska Wielka gm. Dowspuda pow. augustowski. W kwietniu 1945 r. wstąpił do AKO, następnie do Zrzeszenia WiN. Ujawnił się 25 marca 1947 r. w Augustowie. Wyjechał na Pomorze Zachodnie i podjął pracę jako nauczyciel w Skrzetuszu gm. Łubianka pow. wałecki. W 1950 r. został przeniesiony do szkoły w Tucznie, a następnie w Jastrowiu. W 1950 r. został zwerbowany do współpracy jako informator PUBP w Wałczu. Po zakończeniu współpracy w 1954 r. był inwigilowany przez SB KW MO w Koszalinie.

Siedziba PUBP w Augustowie, ul 3 Maja 16 (źródło: portal „Śladami Zbrodni”)

ANTONI OBIEDZIŃSKI (ur. 23 maja 1911 r. w Netcie pow. augustowski) syn Franciszka i Franciszki z domu Trockiej, żonaty z Leokadią Wysocką. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Augustowie. Do lata 1939 r. pracował jako nauczyciel. Brał udział w wojnie obronnej 1939 r. Od grudnia 1941 r. należał do ZWZ-AK. Został aresztowany przez NKWD 18 listopada 1944 r. Z więzienia w Białymstoku wywieziono go do obozu w Stalinogorsku, skąd wrócił w 1946 r. Zamieszkał w Łodzi. Był szykanowany przez UB, zatrzymywany i wzywany na przesłuchania. Otrzymał zakaz pracy w zawodzie nauczyciela.

Odbiór. + aut. 137

Moskwa, 1 lutego 1998

Komisja Polska Stowarzyszenia "Memoriał"
103051 МОСКВА, МАЛЫЙ КАРЕТНЫЙ ПЕР.. 12
Общество "Мемориал"

1998-02-24

Wpłynęło, dnia
L. dz. 11705

Pani Leokadia Obiedzińska
ul. Wierzbowa 14/26 m. 88
90-245 Łódź, Polska

Szanowna Pani!

W odpowiedzi na nasze wystąpienie w sprawie Pani Męża Antoniego Obiedzińskiego otrzymaliśmy załączone zaświadczenie archiwalne wystawione przez Centrum Przechowywania Zbiorów Historyczno-Dokumentalnych (adres: 125212 Москва, ул. Вязовская, 3, Центр хранения историко-документальных коллекций), w którym znajduje się dokumentacja dawnego Głównego Zarządu NKWD do spraw jeńców wojennych i osób internowanych (skrót rosyjski - ГИИВ НКВД). Podane w zaświadczeniu daty początku i końca internowania w ZSRR pochodzą z archiwalnejteczki personalnej Pani Męża: 18 listopada 1944 - to data Jego aresztowania we wsi Pokośna, oraz 27 czerwca 1946 - data przekazania Antoniego Obiedzińskiego w Brześciu władzom polskim. W Jego teozce personalnej brak jakiegokolwiek daty wcześniejszej od 18 listopada 1944, oraz daty późniejszej od 27 czerwca 1946. Jako przyczynę Jego aresztowania i internowania dokumenty podają przynależność do Armii Krajowej. Z akt wynika, że od 4 stycznia 1945 do 16 czerwca 1946 Pani Mąż był przetrzymywany w obozie jenieckim nr 388 NKWD-MSW ZSRR z siedzibą zarządu obozu w Stalínogorsku w Moskiewskiej oblasti (obecnie Nowomoskowsk w Tulskiej oblasti), oraz w obozie nr 284 w Brześciu.

Prosimy o powiadomienie w przypadku, gdyby zaświadczenie okazało się niewystarczające.

W poczuciu własnej odpowiedzialności moralnej jako obywatela kraju, który zawinił wobec Polski i Polaków, proszę o przyjęcie wyrazów ubolewania z powodu cierpień i krzywd, doznanych przez Pani Męża Antoniego Obiedzińskiego.

Z poważaniem

osłonek Komisji Polskiej

Александр Гурьянов

Pismo Stowarzyszenia „Memoriał” z dnia 1 lutego 1998 r. potwierdzające zesłanie Antoniego Obiedzińskiego do Stalinogorska (zbiory Archiwum IPN w Warszawie)

MIECZYŚLAW OSTROWSKI (ur. 21 grudnia 1908 r. w Lipówce gm. Bargłów pow. augustowski) syn Józefa i Józefy, żonaty z Jadwigą Prusko, dwoje dzieci. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Augustowie. Do lata 1939 r. pracował jako nauczyciel w Bargłowie. Uczestniczył w wojnie obronnej 1939 r. Od 1941 r. był żołnierzem ZWZ-AK. Po wkroczeniu Sowieców działał w AKO. We wrześniu 1945 r. był urlopowany i wyjechał na Pomorze. Został aresztowany w Pszczółkach pow. gdański 29 kwietnia 1946 r. Na pokazowym procesie w białostockim kinie „Ton” został skazany na 10 lat więzienia z utratą praw publicznych i obywatelskich na 4 lata. Przebywał w więzieniach w Białymstoku i Wronkach. Postanowieniem Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie złagodzano mu karę do 5 lat. Został zwolniony z więzienia w 1951 r. ze względu na stan zdrowia.

Legitymacja kawalera Orderu Wojennego Virtuti Militari należąca do Mieczysława Ostrowskiego (zbiory rodzinne)

ANTONI PATLA (ur. 4 czerwca 1897 r. w m. Głowienka k. Krosna) syn Franciszka i Marii z Jurczyków. Ukończył Szkołę Powszechną w Głowienke (1910 r.), kursy gimnazjalne w 3. Pułku Piechoty Legionów, studiował w Wolnej Wszechnicy w Warszawie. Służył w Legionach Polskich i Wojsku Polskim. W połowie lat dwudziestych XX w. pracował jako nauczyciel w Orechwiczach na Grodzieńszczyźnie. W czasie II wojny światowej był żołnierzem AK na Podkarpaciu. Został aresztowany 27 maja 1945 r., do 7 lipca przebywał w areszcie w Krośnie. Od 1 lipca 1946 r. do 28 lutego 1947 r. był kierownikiem Domu Dziecka w Jackowie (Jarosławcu) na Pomorzu. Zagrożony aresztowaniem uciekł w rodzinne strony. Wiosną 1947 r. przyjechał do Suwałk. Od 1 września rozpoczął pracę w Gimnazjum Ogrodniczym jako nauczyciel. Od 1 lipca do 9 grudnia 1948 r. był jego dyrektorem. W roku szkolnym 1948/1949 pracował także w Liceum Ogólnokształcącym im. Marii Konopnickiej. W styczniu 1950 r. został aresztowany. Był przetrzymywany w areszcie w Słupsku, który opuścił 6 maja 1950 r. Po powrocie do Suwałk, 31 lipca 1950 r. został bezprawnie zwolniony z pracy. Pomimo korzystnego wyroku sądowego z 1955 r., nie mógł wrócić do zawodu nauczyciela. W latach 1958–1962 był dyrektorem Muzeum Regionalnego w Suwałkach.

Antoni Patla (zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

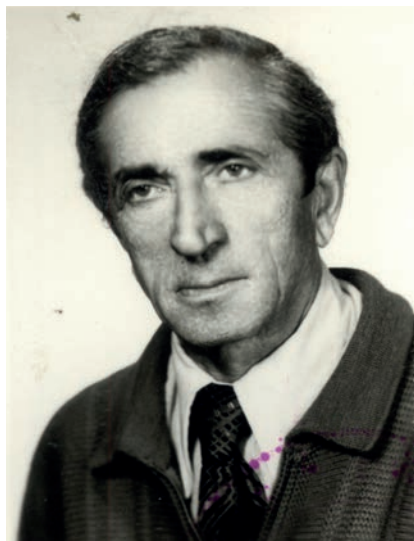
TADEUSZ PIETROŁAJ (ur. 26 listopada 1920 r. w m. Lejpuny, Litwa) syn Jadwigi, Litwin. Był żołnierzem AK. W roku szkolnym 1944/1945 pracował jako nauczyciel przedmiotów zawodowych w Gimnazjum Handlowym w Suwałkach. 28 lipca 1945 r. został zabrany z domu w Suwałkach na komendę Milicji Obywatelskiej. Zginął w obławie augustowskiej.

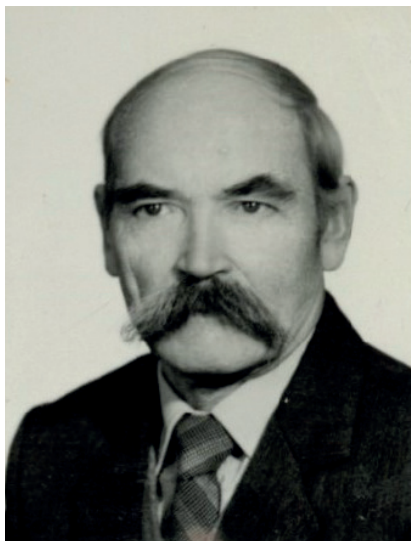
Tadeusz Pietrołaj
(źródło: portal IPN „Polskie Miesiące Lipiec 1945 - Obława Augustowska”)

STEFAN RUTKOWSKI (ur. 6 lub 14 sierpnia 1912 r. w Aleksandrowie Kujawskim pow. nieszawski) syn Wincentego i Anny z domu Petrykowskiej, żonaty z Eleonorą Samel, dwoje dzieci. W 1934 r. ukończył Seminarium Nauczycielskie w Augustowie. Do 1937 r. był zatrudniony jako praktykant nauczycielski w Zarządzie Miejskim w Augustowie. Następnie rozpoczął pracę jako nauczyciel we wsi Kamień gm. i pow. wołczyński woj. nowogródzkie. Od 1938 r. pracował jako nauczyciel we wsi Bakszty gm. Wołożyn. Od października 1939 r. do czerwca 1941 r. był nauczycielem w szkole w Rutkach gm. Bargłów pow. augustowski. Od sierpnia 1941 r. działał w ZWZ-AK. Został aresztowany przez PUBP w Augustowie

6 marca 1945 r. Zbiegł z więzienia w Białymstoku podczas tzw. Wielkiej Ucieczki 9 maja 1945 r. We wrześniu 1945 r. wyjechał do Lubania, skąd planował przedostać się do Francji. Został zatrzymany i aresztowany 2 września 1946 r., a 26 października przekazano go do WUBP w Białymstoku. Odzyskał wolność 16 listopada 1946 r. Do emerytury pracował w Augustowie jako nauczyciel.

Stefan Rutkowski
(zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

Aleksander Seredyński
(zbiory rodzinne)

ALEKSANDER SEREDYŃSKI (ur. 1 października 1923 r. w Lipniaku gm. Suwałki) syn Władysława i Scholastyki z domu Nieszczerzewskiej, żonaty z Reginą Mojsak, troje dzieci. Podczas wojny przebywał na robotach przymusowych w III Rzeszy. Od 1 lutego 1948 r. był zatrudniony jako nauczyciel najpierw w szkołach wiejskich, a potem w Suwałkach. W 1951 r. zdał maturę, w 1960 r. ukończył Studium Nauczycielskie w Gdańsku. W 1977 r. złożył egzamin magisterski na Wydziale Historii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Od 1979 r. pracował w Zespole Szkół Zawodowych Centralnego Związku Spółdzielczości Pracy w Suwałkach. Był jednym z założycieli NSZZ „Solidarność” w Suwałkach. Między 15 grudnia 1981 r. a 7 lipca 1982 r. był internowany,

najpierw w Ośrodku Odosobnienia w Suwałkach, a następnie w DarłóWKu. Został zmuszony do przejścia na wcześniejszą emeryturę. W latach 1982-1989 był wielokrotnie zatrzymywany i przesłuchiwany przez milicję i SB, a jego dom znajdował się pod obserwacją. Zdjęcie Aleksandra Seredyńskiego znajduje się na okładce broszury.

WIESŁAW ADAM STOJANOWSKI (ur. 15 czerwca 1950 r. w Paczkowie woj. opolskie) syn Waclawa i Salomei z domu Sucharzewskiej, dwukrotnie żonaty, troje dzieci. Ukończył Studium Nauczycielskie w Ełku oraz Akademię Wychowania Fizycznego w Warszawie Filia w Białej Podlaskiej. Od 1980 r. działał w NSZZ „Solidarność”. W styczniu 1983 r. otrzymał od dyrekcji I Liceum Ogólnokształcącego w Suwałkach upomnienie za nieobecność na spotkaniu z władzami politycznymi. W 1985 r. poparł młodzież protestującą przeciwko zdjęciu krzyża w I LO. 10 lipca 1985 r. został dyscyplinarnie zwolniony z pracy decyzją wicewojewody suwalskiego na podstawie donosów napisanych przez kolegów z pracy. Bezsukutecznie odwoływał się od tej decyzji do Odwoławczej Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Ministrze Oświaty i Wychowania. Do 1989 r. utrzymywał się z prac dorywczych. Nie otrzymał zgody na czasowy wyjazd do Czechosłowacji. Był kilkakrotnie zatrzymywany przez SB, w jego domu przeprowadzano rewizje. Od 1985 do 1989 r. był rozpracowywany przez Wydział III SB Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Suwałkach. Po 1989 r. powrócił do pracy w oświacie.

STANISŁAW SURKONT (ur. 26 lipca 1909 r. w Mikutach, pow. lidzki) syn Piotra i Marii, żonaty ze Stanisławą, jeden syn. Do 1939 r. pracował jako nauczyciel w różnych miejscowościach pow. augustowskiego, ostatnio w Krasnoborkach. Po zajęciu pow. augustowskiego przez Sowieców przedostał się do Generalnego Gubernatorstwa. W roku szkolnym 1940/1941 pracował w Polskiej Publicznej Szkole Powszechnej nr 2 w Aleksandrowie pow. biłgorajski. Powrócił w Augustowskie po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej. Pracował w gospodarstwie, należał do AK w placówkach w Sztabinie i w Krasnymborze. Od 1944 r. był inspektorem szkolnym w Lipsku, a następnie w Augustowie. Został aresztowany przez Sowieców 28 lipca 1945 r. w drodze z Krasnoberek do Sztabina. Zginął w obławie augustowskiej.

Stanisław Surkont

(źródło: portal IPN „Polskie Miesiące Lipiec 1945 - Obława Augustowska”)

ANTONI SZYMAŃSKI (ur. 13 czerwca 1895 r. w Żelechwinie pow. rawski) syn Pawła i Konstancji z domu Wodzyńskiej, żonaty z Wiktorią Neifeld, dwoje dzieci. Ukończył gimnazjum Polskiej Macierzy Szkolnej i gimnazjum realne w Skierniewicach. Był członkiem POW. Brał udział w walkach z Ukraińcami w 1919 r. Po demobilizacji w 1919 r. pracował jako nauczyciel w Hucie gm. Sztabin. Od 1927 r. do 1939 r. był kierownikiem Szkoły Powszechnej w Jeziorkach gm. Bargłów pow. augustowski. Od 1941 r. działał w ZWZ-AK. 7 grudnia 1944 r. został zatrzymany w Lebedzinie gm. Sztabin pow. augustowski i deportowany do ZSRS. Po powrocie do Polski we wrześniu 1945r. ponownie został kierownikiem szkoły w Jeziorkach. Był członkiem Zrzeszenia WiN. W lutym 1946 r. wyjechał na Pomorze, gdzie kierował szkołą podstawową w wsi Szczemurza gm. Wicko pow. lęborski. Został aresztowany 24 marca 1949 r. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Białymstoku skazano

go na 6 lat więzienia z utratą praw honorowych i obywatelskich na 2 lata oraz przepadek całego mienia na rzecz Skarbu Państwa. Jednocześnie na mocy amnestii orzeczono złagodzenie kary do 3 lat pozbawienia wolności.

(36)

Nr, akt _____ ZATWIERDZAM: 82-

Postanowienie o wszczęciu śledztwa

Augustów, dnia 4 kwietnia 1949 r.

Burawski Józef Jan _____
Stos. i służb. imię, nazwisko _____
Oficer śledczy Pow. Urząd Bezpieczeństwa

Publicznego w Augustowie _____
rozpatrzywszy materiały dochodzenia w sprawie przeciwko

Antoniemu Szymańskiemu i. Pawła _____
podejznanemu (e) o popełnienie przestępstwa przewidzianego w art. 86 § 2 k.k.W.P.

P O S T A N O W I Ł:

1. Wszczęć w powyższej sprawie śledztwo,
2. Przyjąć sprawę do własnego prowadzenia,
3. Uznać materiały dochodzenia za materiały śledcze i załączyć je do akt sprawy.

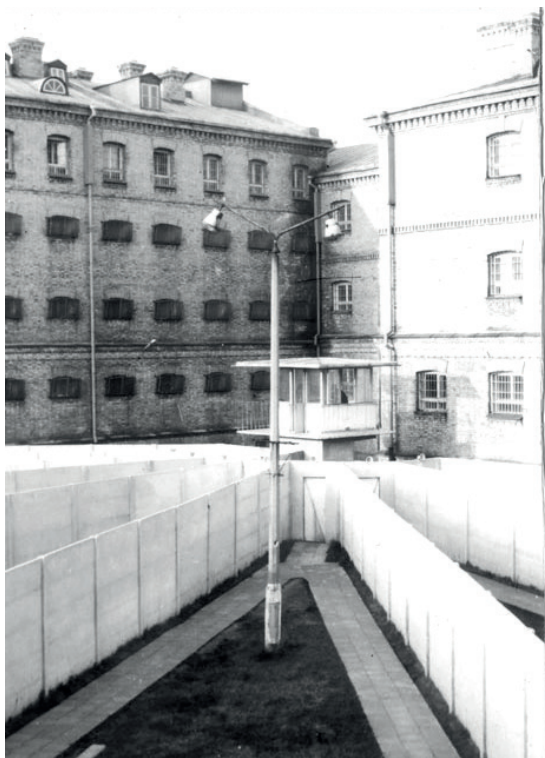
Z CADZAM SIĘ _____
Oficer śledczy: _____

Wasie Nr. 6-3 Drukarna Nr. 1

Postanowienie o wszczęciu śledztwa w sprawie Antoniego Szymańskiego
(zbiory Archiwum IPN w Białymstoku)

STANISŁAW ŚWIĄTKOWSKI (ur. 30 września 1912 r. w Augustowie) syn Władysława i Marii, żonaty z Sabiną, wykształcenie średnie. Od 1 września 1936 r. pracował jako nauczyciel, a potem kierownik szkoły w Linomargach na Wileńszczyźnie. W czerwcu 1941 r. przyjechał do Augustowa. W związku z represjami stosowanymi przez Niemców w stosunku do polskich nauczycieli ukrywał się na wsi w okolicach Sztabina. Był dowódcą oddziału partyzanckiego Chłostry. Od jesieni 1943 r. działał w AK. 24 lutego 1944 r. po przejściu frontu został zatrzymany wraz z żoną przez Sowieców. Zbiegli z aresztu, po pięciu dniach ponownie zostali aresztowani i wysłani pod konwojem do Białegostoku. Z Więzienia w Białymstoku został wywieziony do Stalinogorska. Do Augustowa wrócił we wrześniu 1945 r. W latach 1946-1947 pracował jako nauczyciel na terenie województwa krakowskiego.

ANTONI FRANCISZEK TARASZKIEWICZ (ur. 9 lutego 1931 r. w Studzienicznej gm. Jeleniewo pow. suwalski) syn Adolfa i Melanii z domu Baranowskiej. Jako uczeń był członkiem Tajnej Organizacji Młodzieżowej Wolność i Niezawisłość działającej w Suwałkach. Został zatrzymany i aresztowany 4 maja 1950 r. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Białymstoku z 21 września 1950 r. skazano go na 8 lat pozbawienia wolności z utratą praw publicznych i obywatelskich na 3 lata i przepadek całego mienia na rzecz Skarbu Państwa. Karę odbywał w więzieniach we Wronkach, w Białymstoku oraz w Jaworznie. W więzieniu przebywał 3,5 roku, do 4 grudnia 1953 r. Po wyjściu z więzienia został powołany do odbycia zastępczej służby wojskowej w Kopalni Węgla Kamiennego „Stalin” w Sosnowcu. Po jej zakończeniu miał problemy ze znalezieniem zatrudnienia. Pracował jako stolarz, a następnie w szkole średniej jako nauczyciel.

Więzienie karno-śledcze w Białymstoku, ul. Kopernika 21 (źródło: portal „Śladami Zbrodni”)

ALEKSANDER WYDRYCKI (ur. 18 sierpnia 1923 r. w Turcu pow. stołpecki) syn Adama i Olgi z domu Świryd. Mieszkał w Lipsku pow. augustowski. Od pierwszej okupacji sowieckiej należał do ZWZ-AK. Po powtórным wkroczeniu Sowietów pracował jako nauczyciel we wsi Bartniki gm. Lipsk, następnie został kierownikiem Szkoły Powszechnej w Lipsku. Został zatrzymany 17 grudnia 1945 r. Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Białymstoku skazano go 7 maja 1946 r. na 8 lat pozbawienia wolności z utratą praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na 5 lat. Karę więzienia odbywał we Wronkach.

Izba pamięci ofiar dwóch systemów totalitarnych w Areszcie Śledczym w Białymstoku (zbiory IPN)

WYBRANA BIBLIOGRAFIA:

Wojciech Batura, *Pożegnanie Zdzisława Derwińskiego*, "Dziennik Powiatowy", 15 X 2021 r.

Encyklopedia Solidarności, t 1, Warszawa 2010.

Encyklopedia Solidarności, t. 4, Warszawa 2020.

Teresa Kaczorowska, *Było ich 27*, Warszawa 2020.

Zbigniew Kaszlej, Bartłomiej Rychlewski, *Słownik biograficzny konspiracji niepodległościowej na Augustowszczyźnie i Suwalszczyźnie 1944-1956*, Kraków 2020.

Alicja Maciejowska, *Przerwane życiorysy – oblawa augustowska lipiec 1945 r.*, Białystok 2010.

Andrzej Matusiewicz, „*O łaskawe powrócenie z Rosji mego ojca...*” – listy dzieci z Filipowa do ministra Hilarego Minca, "Rocznik Augustowsko-Suwalski" 2019, t. 19

Oblawa augustowska lipiec 1945 r. – Wybór źródeł, red. Jan Jerzy Milewski, Anna Pyżewska, Białystok 2010.

Jarosław Schabieński, *A w województwie suwalskim mgła. Władza i opozycja w województwie suwalskim w latach 1975-1981*, Warszawa 2020.

Jarosław Schabieński, Krzysztof Sychowicz, *Marzenia o orle w koronie. Nauczyciele i młodzież Polski północno-wschodniej wobec władzy w latach 1980-1986*, Białystok 2004.

Suwalski Słownik Biograficzny, t. 1, Suwałki 2021.

Jarosław Szlaszyński, *Przyczynek do dziejów opozycji politycznej na Suwalszczyźnie w latach 1979-1980*, "Rocznik Augustowsko-Suwalski" 2010, t. 10

W HOŁDZIE
NAUCZYCIELOM Z SUWALSZCZYZNY
ZAMORDOWANYM, WIĘZIONYM, WYRZUCANYM Z PRACY
I SZYKANOWANYM PRZEZ WŁADZE KOMUNISTYCZNE
W LATACH 1944–1989

MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA
PODLASKIEGO

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

PRACOWNICY CENTRUM
EDUKACJI NAUCZYCIELI
W SUWAŁKACH

SUWAŁKI, 12 MARCA 2024 R.

Autorzy treści:

Andrzej Matusiewicz – Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach

dr Jarosław Schabieński – Centrum Edukacji Nauczycieli w Suwałkach

Projekt okładki: Paweł Bezubik

Skład: Iwona Kolaśńska